

İNGİLİZ RESMİ YAYININA GÖRE, BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI'NDA MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İNGİLİZLERLE SON ÇARPIŞMASI: HARİTAN OLAYI (26 EKİM 1918)

İsmet ÜZEN*

Özet

Mustafa Kemal Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı'nda 7. Ordu Komutanı olarak Suriye'de ilk görev alması Eylül 1917'de olmuştu. Ama Yıldırım Orduları Grubu Komutanı Alman General Falkenhayn ile çalışamayacağını görmüş ve sonunda tespitlerinin dikkate alınmaması üzerine görevinden istifa etmişti. 11 ay sonra aynı Orduya tekrar atanmıştı. Fakat 1 ay sonra büyük bir İngiliz saldırısı başlamıştı. Bu saldırıya karşı koyamayan diğer ordularla birlikte Halep'e kadar geri çekilmek zorunda kalmıştı. İlerleyen İngilizlerin ve isyancı Arapların baskısı sonucu Halep boşaltılarak daha elverişli olan şehrin kuzeyindeki Haritan'da bir savunma düzeni alınmıştı. Mustafa Kemal Paşa burada kuvvetlerine saldıran bir İngiliz süvari tugayına başarıyla direnmiş ve geri püskürtmüştü. Bu çalışmada, yerli kaynaklarda çok kısa bahsedilen, fakat buna karşılık Filistin cephesiyle ilgili İngiliz resmî yayınında daha geniş bir şekilde bahsedilen Haritan olayı hakkında mukayeseli bir bilgi verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Paşa, Yıldırım, 7. Ordu, Haritan, İngilizler.

Giriş

Osmanlı Devleti Birinci Dünya Savaşı'na girdikten ve Süveyş Kanalına düzenlediği iki başarısız seferden sonra, Sina Yarımadasına hâkim olan İngilizler Filistin ve Suriye'yi ele geçirme politikası izlemişlerdi. 1917 sonunda Filistin'in yarısını ve 1918 sonbaharında kalan yarısı ile Suriye'nin tamamını ele geçirecek buna muvaffak oldular. Eylül 1917'de Mustafa Kemal Paşa 7. Ordu Kumandanı olarak Suriye'de göreve başlamış, fakat kısa bir süre sonra istifa etmişti. 16 Ağustos 1918'de tekrar aynı göreve atanan Mustafa Kemal Paşa Eylül 1918'de başlayan büyük İngiliz saldırısına diğer ordularla birlikte karşı koymaya çalışmış, fakat üstün İngiliz birlikleri karşısında Türk ordusu mağlup olmuş ve kuzeye çekilmeye mecbur kalarak, Halep'e kadar çekilmişti.

Bu çalışmada, Mustafa Kemal Paşa'nın Halep'i boşalttıktan sonra Birinci Dünya Savaşı'nda İngilizlerle son mücadelesi olan Haritan çarpışması üzerinde durulacaktır. Falih Rıfki Atay'ın *Atatürk'ün Hatıraları 1914-1919*¹ ile *Çankaya*² ve Yusuf Hikmet Bayur'un *Atatürk Hayatı ve Eseri ile Türk İnkılâbı Tarihi*³ adlı eserlerinde bu çarpışma sadece bir veya iki cümle ile ifade edilmiştir. Bu cephe ile ilgili T. C. Genelkurmay Başkanlığı tarafından yayımlanan *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*⁴ adlı eserin ikinci cildinde, Sedat'ın (Doğruer) *Yıldırımın Akıbeti*⁵ adlı eserinde yer alan kısa bilgiler aynen kullanılmıştır. Ordular Grubu Komutanı olan Liman Von Sanders de bu konudan kısaca bahsetmiştir. Fakat bu çarpışmanın 20. Kolordu Komutanı Ali Fuat Paşa'nın (Cebesoy) komutasında yapıldığı

¹ Falih Rıfki Atay, *Atatürk'ün Hatıraları 1914-1919*, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1965, s. 71. Hatıralar, 13 Mart 1926'da Hâkimiyeti Milliye gazetesinde yayınlanmaya başlanmış, ancak bir süre sonra Hükümetin isteği üzerine buna son verilmiştir. Atay 1955 yılında Hatıraların tamamını yayınlamıştır. Falih Rıfki Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, İstanbul, Sel Yayınları, 1955.

² Falih Rıfki Atay, *Çankaya*, İstanbul, Bateş A.Ş., 1984, s. 111.

³ Yusuf Hikmet Bayur, *Atatürk Hayatı ve Eseri*, Ankara, Atatürk Araştırma Merkezi Yayını, 1997, s. 158; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılâbı Tarihi*, III/3, Ankara, TTK Yay., 1957, s. 462.

⁴ T. C. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, II, haz., Yahya Okçu-Hilmi Üstünsoy, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1979, s. 728-729.

⁵ Sedat, *Yıldırımın Akıbeti*, İstanbul, Mathaa-i Askeriye, 1927, s. 268-269.

izlenimini vermiştir⁶. Atay ve Bayur'un eserlerinde Haritan adı geçmez. Sedat'ın eserinde Helan olarak geçer. Yerli kaynakların aksine İngiliz resmî harp tarihi bu olaya geniş bir yer vermiştir. Bu çalışmayla Mustafa Kemal Paşa'nın Haritan Olayında pek bilinmeyen rolü hakkında bilgi verilerek askerî başarıları arasındaki bir boşluk doldurulmaya çalışılmıştır.

a) Mustafa Kemal Paşa'nın Birinci Dünya Savaşı'nda Suriye'de İlk 7. Ordu Komutanlığı ve Cemal Paşa ile Birlikte Falkenhayn'ın Yıldırım Orduları Grubu Komutanlığına Muhalefeti

Türklerin Şubat 1915'teki Birinci Kanal Seferinin başarısızlığı ve Çanakkale cephesinin aynı yılın sonunda kapanmasından sonra, İngilizler Süveyş Kanalını ve Mısır'ı Türk saldırılarına karşı korumak için Sina çölü içinde bir güvenlik bölgesi kurmuştu. Böylece Türk topçusunun ateşinden Kanalı güven altına almak istemişlerdi. Türklerin Ağustos 1916'daki İkinci Kanal Seferinin başarısızlığından sonra İngilizler Ocak 1917'de Sina çölünün tamamını işgal ederek Gazze'ye dayanmıştı. İngilizler, Mart ve Nisan 1917'de Birinci ve İkinci Gazze savaşlarında Türk savunması karşısında başarısız olmuş ve ummadıkları iki ağır yenilgi almışlardı⁷. Bu da Mısır Sefer Kuvveti Komutanı A. Murray'ın yerine E. H.H. Allenby'nin atanmasını gerektirmişti. İngiliz Harbiye Nezareti Kudüs'ün alınması için kendisine her türlü asker ve teçhizat yardımı sözü vermişti⁸.

10 Mart 1917'de Bağdat'ın İngilizlerin eline düşmesi üzerine, bu kentin geri alınması için Osmanlı Devleti Almanya'dan yardım istemiş ve bunun

⁶ Liman von Sanders, *Türkiye'de 5 Yıl*, çev. M. Şevki Yılmaz, İstanbul, Burçak Yayınevi, 1968, s. 352.

⁷ Bu uzun dönem hakkında bkz. Ali Fuat Erden, *Birinci Dünya Harbinde Suriye Hatıraları*, İstanbul, b.y., 1954; Ali Fuat Erden, *Paris'ten Tih Sahrasına*, Ankara, Ulus Basımevi, 1949; Erden Ali Fuat, "Çölde Son Türk Destanları", *Dünya*, 2 Ekim-10 Kasım 1955. Kress von Kressenstein, *Türklerle Beraber Süveyş Kanalına*, çev. Mazhar Besim Özalpaslan İstanbul, Askerî Matbaa, 1943; T. C. Genelkurmay Başkanlığı, *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi (Harbin Başlangıcından İkinci Gazze Muharebeleri Sonuna Kadar)* I, haz., Yahya Okçu-Hilmi Üstünsoy, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1979; G. MacMunn-Cyril Falls, *Military Operations: Egypt and Palestine*, I. London, The Imperial War Museum, 1996; H. S. Gullett, *The Australian Imperial Force in Sinai and Palestine 1914-1918*, Sydney, Angus & Robertson Ltd., 1941.

⁸ Brian Gardner, *Allenby*, London, Cassell, 1965, s. 114.

üzerine Almanya 2 Temmuz 1917'de General Falkenhayn komutasında bir Alman birliğini "Yıldırım Orduları Grubu" veya "F. Orduları Grubu" - "F." kelimesi "Falke" sözcüğünü karşılıyordu- adı altında Türkiye'ye göndermeye karar vermişti⁹.

Bu sırada Türk Harbiye Nezareti yaz başlarında yeni ordular kurmaya çalışıyordu. Suriye'deki 7. Ordu bunlardan birisiydi ve 3. ve 15. Kolordulardan oluşuyordu. Başkumandan Vekili ve Harbiye Nazırı Enver Paşa başlangıçta Vehip Paşa'yı Ordu Komutanı olarak atadıysa da bundan vazgeçmiş ve yerine Mustafa Kemal Paşa'yı atamıştı¹⁰.

Suriye, Filistin ve Irak'taki ordular Falkenhayn'ın emrinde olacaktı. Ancak bu sırada Bağdat'ın kurtarılması geri plana düşmüş ve Sina'da İngilizlere karşı bir saldırı düşüncesi ağırlık kazanmıştı. Bölgedeki yetki dağılımını Falkenhayn lehine yapmak için Cemal Paşa'ya bir Almanya gezisi ayarlanmıştı. Savaş boyunca cephelerde bulunması istenmeyen bazı komutanların sürekli veya geçici görevlerle Almanya'ya gönderilmesi neredeyse bir politika haline geldiği anlaşılıyor. Böylece Torosların güneyinden Suriye, Filistin ve Batı Arabistan bölgelerinin neredeyse mutlak hâkimi olan Cemal Paşa'nın yetkileri biraz tırpanlanmıştı. Cemal Paşa olayı Almanya'da öğrenmiş ve bir hayli alınmıştı. Cemal Paşa Falkenhayn'ın amacının kendisinin istifa etmesini sağlamak ve makamına geçmek olduğunu iddia etmiş, ayrıca Fransa'da Almanlara zafer getirmeyen Falkenhayn'ın kendilerine de zafer getirmeyeceğine inanmıştı. Yurda döndüğünde istifa etmeye karar verdiği halde Enver Paşa onu bu fikrinden vazgeçirmişti¹¹.

Mustafa Kemal Paşa' da Falkenhayn'ın atanmasına karşı oluş nedenlerini gönderdiği 2 uzun raporda ortaya koymuştu:

Mustafa Kemal Paşa 20 Eylül 1917 tarihli ilk raporunda konu hakkında eleştirilerini 5 maddede belirtmişti. Raporda özetle, 7. ve 8. Orduların

⁹ Sanders, s. 202; J. L. Wallach, *Bir Askeri Yardımın Anatomisi*, Çev. Fahri Çeliker, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 1985, s. 191-204; Sedat, s. 53-54; *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, II, s. 84-85.

¹⁰ Sanders, s. 208.

¹¹ Cemal Paşa'nın, *Hatıralar*, Düz. Behçet Cemal, İstanbul, Çağdaş Yay., 1977, s. 249-254; Kressenstein, s. 171.

Falkenhayn'ın komutasında olmasının doğru olmadığı, Sina cephesinin bir Osmanlı kumandanı komutası altında olması ve Falkenhayn'ın da bir Osmanlı kumandanı emrinde çalışması gerektiği, bölgedeki Müslüman Arap nüfusunu düşünerek bunun daha etkili olacağı, kendi birliklerinin takviye amaçlı olarak Filistin'deki 8. Ordu Komutanı Kress'e parça parça gönderilmesi durumunda kendisine bir iş kalmayacağı, buna da seyirci kalamayacağı, Almanların savaştan yararlanarak ülkeyi bir sömürge haline getirmek ve ülkenin bütün kaynaklarını elde tutmak politikasına karşı olduğu, devlet yöneticilerinin "hiç olmazsa Bulgarlar kadar müstakil ve kıskanç olmalarını lüzumlu" gördüğü ve Falkenhayn'ın Osmanlıları bir kenara bırakarak bölge Araplarıyla yakın ilişkilere girdiği anlatılmaktaydı.

24 Eylül 1917 tarihli ikinci raporunda da özetle, Sina cephesindeki birlikler hakkında bilgi verilmekte, İngilizlerle kıyaslama yapılmakta, bu cepheye bir grup ve 2 ordunun sığmayacağını, Çanakkale'deki kendi başarılarına atıfta bulunarak 10 tümeden oluşan 2. Orduyu yönetmiş bir kumandanın Sina Cephesini de yönetebileceğini, sonuç olarak Falkenhayn'ın asla bu cephede görev almaması gerektiğini ve Sina Cephesinin savunmasının yalnızca kendisine verilmesini ya da kendisinin 7. Ordu kumandanlığından af edilmesini Enver Paşa'dan istemiştir.

Enver Paşa, 2 Ekim'de verdiği cevapta görüşlerine katılmadığı bildirilmiş, örtülü olarak "sen işine bak" denilmiştir. Bunun üzerine Mustafa Kemal Paşa'nın istifasını vermiş ve Halep'ten ayrılmıştır¹². Mustafa Kemal Paşa'nın bu görevden ayrılmasından sonra yerine Fevzi Paşa atanmıştır¹³.

Cemal Paşa, Falkenhayn konusunda Mustafa Kemal Paşa ile ortak bir fikre vardıklarını ve birlikte görevlerinden istifa etmeye karar verdiklerini, ancak Suriye'ye gelen Enver Paşa'nın ve Beyrut, Suriye ve Halep valilerinin

¹² Bayur, *Atatürk Hayatı ve Eseri*, s. 121-134; Hikmet Bayur, "Mustafa Kemal'in Falkenhayn'la Çatışmasıyla İlgili Henüz Yayınlanmamış Bir Raporu", *Belleken*, Sayı 80, Ekim 1956, s. 624-632; İsmet İnönü, *Hatıralar*, İstanbul, Cumhuriyet, 1999, s. 136-144; Sedat, s. 105 vd.; *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, C. II, s. 105-112; Fahri Çeliker, "Atatürk'ün Yaşamından: Falkenhayn-Mustafa Kemal Anlaşmazlığı", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, V/13, Kasım 1988, <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=Dergiler&IcerikNo=918>.

¹³ Sanders, s. 208.

ısrarları karşısında kararını bir süre ertelediğini anlatır. Ancak 3 ay sonra görevi bırakıp 12 Aralık 1917'de İstanbul'a dönecektir¹⁴.

31 Ekim-7 Kasım 1917'de Gazze-Birüssebi savaşını kaybeden Türkler Halilülrahman-Kudüs arasında yeni savunma mevzilerine çekilmişlerdi. İngiliz saldırısı başladığı zaman Falkenhayn kurmaylarıyla birlikte Halep'te bulunuyordu. 5 Kasım'da Kudüs'e gelmiş, ama 6 Kasım'da Türk savunma hattı yarılmıştı. 8 Kasım'da Türk genel çekilişi başlamıştı. Cemal Paşaya göre, Falkenhayn Hıristiyanlarca kutsal sayılan binaların top mermileriyle tahrip olmasına razı olmadığı için Kudüs'ü müdafaa etmemiş ve 9 Aralık'ta şehir İngilizlerin eline düşmüştü. Falkenhayn'ın cepheye geç hareket etmesi ve Kudüs'ü savunmaması nedeniyle meydana gelen başarısızlığın tüm sorumluluğu kendisine yüklenmişti¹⁵. Oysaki Falkenhayn Kudüs'ün İngilizlerin eline öyle kolay kolay geçmemesi için çok uğraşmış¹⁶ ama başından beri uyguladığı strateji ve elinde yeterli kuvvet bulunmaması Kudüs'ün düşmesine engel olamamıştı. Kudüs'ün düşmesinden sonra Türkiye'deki görevi de sona ermişti.

b) Mustafa Kemal Paşa'nın İkinci Kez 7. Ordu Komutanlığına Atanması

Mustafa Kemal Paşa'nın, Ekim 1917 başında 7. Ordu Komutanlığından istifa etmesinden sonra, Enver Paşa'nın velihaht Vahdettin'e Almanya gezisinde iştirak etmesi teklifini kabul etmiş ve Aralık 1917-Ocak 1918'de Vahdettin ile birlikte Almanya'ya gitmişti. Almanya gezisinden sonra Ağustos 1918'e kadar İstanbul'da bulunmuştu. Enver Paşa, 16 Ağustos'ta, Padişah'tan Mustafa Kemal

¹⁴ Cemal Paşa, s. 254-262.

¹⁵ Cemal Paşa, s. 256-262. Gazze-Birüssebi savaşı için bkz. *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, II, s. 130-506; H. H. Emir (Erkilet), *Yıldırım*, Ankara, Genelkurmay Basımevi, 2002; Ali Fuat Cebesoy, *Birüssebi-Gazze Meydan Muharebesi ve Yirminci Kolordu*, İstanbul, Askerî Matbaa, 1938; Stoyber, *Yıldırım*, çev. Nihat, İstanbul, Askerî Matbaa, 1932; C. Falls, *Military Operations: Egypt and Palestine*, II/1, London, The Imperial War Museum, 1996; Kressenstein, s. 171 vd.; Gullett, s. 368-407; C. Guy Powles, *The New Zealanders in Sinai and Palestine*, Antony Rowe Ltd, Eastbourne, 1922, s. 128-142; Gardner, a.g.e., s. 116 vd.; W.T. Massey, *How Jerusalem Was Won Being the Record of Allenby's Campaign in Palestine*, London 1919, <http://www.gutenberg.org>.

¹⁶ Geniş bilgi için bkz. *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, II, s. 416-432.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İNGİLİZLER'LE SON ÇARPIŞMASI: HARİTAN OLAYI

Paşa'nın görevi ret etmesini önlemek için 7. Orduya atanması emrini almıştı. Bu görevlendirmeyi zorunlu olarak kabul eden Mustafa Kemal Paşa 26 Ağustos'ta Halep'e varmış ve ertesi gün de karargâhının bulunduğu Nablus'a doğru yola çıkmıştı¹⁷.

İngilizler Kudüs'ü aldıktan sonra daha kuzeye ilerlememiş, Nablus'un güneyindeki hatta beklemişlerdi. Mart 1918'de Fransa'da büyük bir Alman saldırısının beklenmesi üzerine Londra Mısır'dan bazı takviyeler istemişti. Bunun üzerine Mart-Nisan içinde Mısır'daki 52. ve 74. İngiliz tümenleri ve 9 Yeomanry taburu Mısır'dan Fransa'ya gönderilmişti. Londra bu takviyelerden başka Allenby'den yeni takviyeler istenebileceğini de bildirmişti. Fransa'daki nazik durum nedeniyle Allenby, Mart-Ağustos 1918'de cephedeki kuvvetlerinin yeniden organizasyonu ile uğraşmıştı¹⁸.

Allenby Eylül ortasında Tulkerim yoluyla Nablus hattına saldırmaya karar verdi. Bu iş için Allenby'nin emrinde toplam 12.000 kılıç, 57.000 tüfek ve 540 top vardı. Karşısında 4., 7. ve 8. Ordulardan oluşan Türk kuvvetinin ise 3.000 kılıç, 26.000 tüfek ve 370 topa sahip olduğunu tahmin ediyordu¹⁹.

Mustafa Kemal Paşa, İngiliz saldırısının başlamasından kısa bir süre önce kendisine sunulan günlük raporlardan saldırısının 1-2 gün içinde başlayacağını tahmin etmiş ve gerekli tedbirleri aldirmişti. Bunu Grup Komutanı Sanders'e²⁰ bildirmiş ise de onun bu bilgiyi önemsemediğini görmüştü²¹.

İngiliz saldırısı 19 Eylül'de 3 koldan başlamıştı. İngilizlerin Türk Cephesinin Sağ kanadında bulunan 8. Ordu üzerine yaptıkları saldırı büyük bir başarıyla sonuçlanmış ve bu ordudan geriye çok az bir şey kalmıştı. Kalanlar da kuzeye doğru çekilmek zorunda kalmıştı. Sol kanattaki 4. Ordu da Arapların ve İngilizlerin saldırıları ile az zarar görmüş olmakla beraber geri çekilmek

¹⁷ Atay, s. 180; Bayur, *Atatürk Hayatı ve Eseri*, s. 154-156. Uzun bir süredir hasta olan Fevzi Paşa 1 Ağustos'ta izin alarak ayrılmış, yerine 7. Ordu Komutanlığına vekaleten Nihat Paşa bakmıştı: Sanders, s. 300; *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, II, s. 613.

¹⁸ Falls, s. 412-421.

¹⁹ Falls, s. 448-452. Gullett, Türk kuvvetlerinin tahmini rakamlarını biraz düşük vermiştir. 3.000 kılıç, 23.000 tüfek ve 340 top: Gullett, s. 681.

²⁰ Falkenhayn'ın ayrılmasından sonra yerine atanmıştı.

²¹ Atay, s. 109.

zorunda kalmıştı. Mustafa Kemal Paşa'nın 7. Ordusu İngiliz saldırısının ilk saatlerinde nispeten biraz iyi durumdaydı. Fakat sağ kanatta alınan ölümcül darbeden dolayı adım adım geri çekilmek zorunda kalmıştı. Öğleden sonra 15.30'da Sanders 7. Orduya genel bir geri çekilme gerekeceğini bildirmişti. 19 Eylül'de başlayan genel geri çekiliş ilk aşamada Şam'ın kuzeybatısındaki Rayak'a kadar sürecekti²².

19-20 Eylül 1918 arasında İngilizlerin toplam kayıpları, 671 ölü, 3.461 yaralı ve 331 kayıp idi. Türklerden ise 6.851 esir, 140 top, 1.345 makineli tüfek ve otomatik tüfek alınmıştı²³.

1 Ekim'de İngiliz öncüleri ve Şerif Faysal kuvvetleri Şam'a girdiler. 29 Eylül'de Rayak'ta kurulan cephenin komutasına Mustafa Kemal Paşa atanmıştı. Burada da tutunmanın mümkün olmayacağını düşünen Sanders, 4., 7. ve 8. Ordu komutanlarıyla istişareden sonra, kuzeyde Humus'a kadar çekilmeye devam edilmesi kararını vermişti. Mustafa Kemal Paşa artçılık göreviyle, hâlâ güneyden kuzeye doğru çekilmeye devam eden ve geride kalan Türk birliklerini Rayak'ta topladıktan sonra bunlarla Humus'a gelecekti. İngiliz takibinin yavaşladığı haberi üzerine Sanders Mustafa Kemal Paşa'ya Rayak'tan Baalbek'e çekilmesi emrini verdi. Ardından da 7. Orduyu Halep'in güneyinde toplamasını istedi. Halep'e gelen Mustafa Kemal Paşa burada 1. ve 11. Tümenleri kurdu. Bu tümenlerin her birinde 5.500 kişi vardı²⁴.

Bu arada İngilizler 11 Ekim'de Baalbek'e girmişler ve Humus'a doğru ilerlemeye başlamışlardı. Şerif Faysal'ın emrindeki Arap birlikleri de Şam'dan kuzeye doğru ilerlemek için hazırlanıyordu. İngilizler 14 Ekim'de Humus'a girmişlerdi. İngilizlerin Hama'ya yürümesi üzerine Mustafa Kemal Paşa Hama'yı boşaltıp daha kuzeye çekilmeye karar vermişti. İngilizler 19 Ekim'de Hama'ya girmişti. İngilizlerin ve asi Arapların Halep'e doğru kuzeye ilerlemelerini izleyen Mustafa Kemal Paşa artçılarını bunların hareketlerine

²² Sanders, s. 307-308; *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, II, s. 614-627; Sedat, s. 130 vd.

²³ Falls, s. 503-510.

²⁴ Sanders, s. 342-345.

göre yönlendiriyordu. 23 Ekim'de öğleden sonra Sanders Karargâhının bulunduğu Adana'ya gitmek üzere yola çıktı²⁵.

c) Haritan Çarpışması (26 Ekim 1918)

Allenby Şam'ın ele geçirilmesinden sonra Halep'in işgalini düşünmeye başlamıştı. 19 Eylül'deki başarılı İngiliz saldırısından sonra İngiliz Genelkurmayı Halep üzerine bir süvari akını önermiş ve Savaş Kabinesinin bu girişimden doğacak riskleri almaya hazır olduğunu bildirmişti. Bu arada Allenby Türklerin toplayabildiği trenlerle Halep'i boşaltmaya başladıkların öğreniyordu. 17 Ekim'de İngiliz uçakları Humus'un 43 km. kuzeyindeki Hama'nın boşaltıldığını bildiriyordu. Allenby Halep'te 8.000 kadar savaş gücü zayıf Türk askerinin bulunduğuna inanıyordu. Ertesi gün, Çöl Süvari Kolordusu Kumandanı Korgeneral Chauvel'e 5. Süvari Tümenini hazırlaması, 20 Ekim'de yola çıkması ve 26 Ekim'de Halep'e ulaşmasını emretti. 4. Süvari Tümeni Humus'a ilerleyecekti. Ayrıca Chauvel'e 2. Hafif Araba Kolu ve 2. Hafif Zırhlı Motor Bataryasının Humus'ta 5. Süvari Tümenine katılması için emir verdiğini bildiriyordu. Allenby, ayrıca, Chauvel'e Emir Faysal'ın ne kadar kuvvetiyle işbirliği yapabileceğini sormasını istiyordu. 20 Ekim'de Chauvel 2.500 kişilik 5. Süvari Tümeninin Humus'tan ayrıldığını bildiriyordu. 4. Süvari Tümeni hastalıklardan dolayı 1.200 kişiye inmişti. Faysal, Şerif Nasır komutasında Humus'tan 1.500 kişi göndermeye söz vermiş ve ayrıca bölgedeki Araplardan birkaç bin kişinin daha katılacağını umduğunu bildirmişti.

Fakat bu sırada İngiliz süvarilerinin durumu hastalık nedeniyle iyi değildi. Ekim'in ilk haftasında bir süvari tugayında % 61, diğer bir tugay da % 58 ve bir tümen de 10 günde % 40 asker azalmıştı. Bu açıdan İngiliz 4. Süvari Tümeni ile ilgili haberler olumsuzdu. Halep Humus'tan 193 km. uzaktaydı ve öyle görünüyordu ki Halep'te ihtiyaç duyulması halinde yardımcı olacağı şüpheliydi. Bu yüzden Allenby ilerlemeyi iptal etti ve 5. Süvari Tümeninin daha fazla ileri gitmesini istemedi. Chauvel de tüm hareketlerini erteledi. Bu karar, Tümgeneral Macandrew'e ulaştı. O da Arapların işgal ettiği Hama'ya doğru 1 günlük yol almıştı. Macandrew Halep'te ciddi bir direniş beklemiyordu.

²⁵ Sanders, s. 347-350.

Chauvel'e gönderdiği telgrafta hareket halinde olduğunu belirterek Halep'e doğru ilerleme izni istedi. Chauvel Allenby'e sordu ve o da izin verdi²⁶.

21 Ekim'de arabalar ve 15. Süvari Tugayı Hama'ya ulaşmıştı. 23 Ekim'de yapılan keşiflerde şehrin 5 km. güneyindeki siperlerde 3-4.000 güçlü askerle tutulduğu öğrenildi. Macandrew bir İngiliz yüzbaşını göndererek Halep'in teslim olmasını istedi. Mustafa Kemal Paşa tarafından yazılan cevap katı ve kısa idi. "*Halep'teki Türk Garnizonunun Komutanı notunuza cevap vermeyi gerekli görmemiştir.*" Bunun üzerine Macandrew saldırıdan önce gerideki kuvvetlerinin gelmesini beklemeye karar verdi ve 24 ve 25 Ekim olaysız geçti²⁷.

Araplar İngilizlerin sağ kanadında demiryolu boyunca ilerliyorlardı. Albay Nuri Bey saldırı sırasında işbirliği yapmak için Halep'in doğusuna ilerlemeye söz vermişti. 25 Ekim'de sözünden daha fazlasını yerine getirdi. Bu tarihte öğleden sonra Halep'in güneyindeki Türklere bir saldırı yaptı ise de püskürtüldüler. Bir süre sonra 1.500 kadar Bedevi doğudan şehre girip kale ve hükümet konağını ele geçirdi. Sonra da 7. Ordu Karargâhının bulunduğu Merkez Komutanlığına saldırıp ele geçirdilerse de geri püskürtüldüler ve bir süre sonra da sokak savaşları ile tümüyle şehirden çıkarıldılar²⁸.

Mustafa Kemal Paşa Halep'ten çıkmak üzere iken şehirdeki komutana bazı emir ve talimatlar vermişti. Bunlar içinde gizli olan nokta şuydu: "*Bu akşam Halep ilerisindeki kuvvetleri geri çekeceğim. Yarın Halep'in kuzeybatısında İngiliz ve Araplarla savaşa geçim. Hareketlerinizi buna göre düzenleyiniz.*"²⁹

İngilizlerin Halep'e doğru ilerlemeleri ve Arapların baskısı, bu şehirde uzun süre kalmaya imkân vermiyordu. Türkler mütarekeye kadar kuvvet

²⁶ Falls, s. 609-611; Gullett, s. 777.

²⁷ Falls, s. 612-613; C. Falls, *Armageddon, 1918: the Final Palestinian Campaign of World War I*, Philadelphia, University of Pennsylvania Press, 2003, s. 146; *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, II, s. 720; Gullett, s. 778.

²⁸ Falls, *Military Operations*, s. 613; Falls, *Armageddon*, s. 147; Sanders, s. 351-352; Süleyman Hatipoğlu, "I. Dünya Savaşı Sonunda Halep Sokak Muharebeleri ve Mustafa Kemal Paşa", *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, XIV/42, Kasım 1998, <http://www.atam.gov.tr/index.php?Page=Dergilericerik&icerikNo=395>.

²⁹ Atay, *Atatürk'ün Bana Anlattıkları*, s. 70-71.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İNGİLİZLER'LE SON ÇARPIŞMASI: HARİTAN OLAYI

kaybını önlemek, mümkün olduğunca toparlanmak ve gerekirse anavatan topraklarına kadar çekilip güneyde bir savunma hattı kurmak amacıyla gerekli tedbirler almaya çalışıyordu. Bu konuda 7. Ordu Komutanı Mustafa Kemal Paşa ile 20. Kolordu Komutanı Ali Fuat Cebesoy tam bir ittifak içindeydi. Sanders, sebepsiz toprak kaybedilmemesi, ama üstün İngiliz birlikleri karşısında kaldığı durumda savaşın Halep'in kuzeyindeki dağlık bölgede kabul olunmasını bildirmişti. Mustafa Kemal Paşa ve Cebesoy da aynı düşüncüyü paylaşıyordu³⁰. Halep'in boşaltılması ve kuzeye çekilme bu düşüncenin bir ürünüydü.

26 Ekim'de saat 07.00'de İngiliz 15. Süvari Tugayı şehrin batı sırtını temizlemek ve İskenderun yolunu ele geçirmek için ilerledi. Tuğgeneral Harbord sırtı işgal edilmemiş buldu ve Araplar da Türklerin Halep'i boşalttığını bildirdiler. Harbord bu bilgiye pek güvenmedi. Hava keşfiyle kendisine ulaşan bilgiye göre, 300 kadar Türk süvarisi İskenderun yolunun 13 km. kuzeybatısında idi. 15. Süvari Tugayı 09.45'te Halep'ten çıktıktan sonra yola ulaştı ve 15 dakika bekledi. Ardından ilerlemeye başladıktan sonra Harbord'a ulaşan mesajda saat 07.30'da 2 topla birlikte 1.000 kadar Türkün kuzey yönünde çekildiği belirtiliyordu. İleri bir kol olarak, Jodhpore Lancers'in 2 süvari bölüğü ve 15. Makineli Tüfek Bölüğünün bir takımı bu yönde ileri gönderildi. İleri kol saat 11.00'de Halep'in 13 km. batısındaki Haritan'a yüksekten bakan yolun sağ tarafından aniden makineli tüfek ateşi altında kaldı. Bu yüzden 350-400 m. geri çekilip attan indi ve mevzi aldı.

Haritan'ın güneyini çevreleyen bir bahçede birkaç yüz Türk olduğu görülüyordu. Harbord hemen saldırıya karar verdi. Mysore Lancers'e³¹ sırtın doğusundan ilerleyip Türklere saldırmasını emretti. Jodhpore Lancers'in kalan 2 takımı bunu izleyecekken diğerleri bir yandan ileri kolu takviye edecek ve makineli tüfek takımı da ateşle saldırıyı destekleyecekti. 12. Hafif Zırhlı Motor Bataryasına saat 11.30'da yol boyunca ilerlemesi emredildi. Açılan ateş yüzünden arabaların tekerlekleri patladı ve geri dönmek zorunda kaldı.

Bu arada Mysore Lancers kuzeydoğuya ilerliyordu. Binbaşı W.J. Lambert bizzat bir keşif yapmış ve Türklerin kanadının umulandan daha doğuda kayalık bir tepede olduğu ve İngiliz makineli tüfeklerinin menzilinin ötesinde olduğunu keşfetmişti. Yine de alayına tepeye saldırma emri verdi. Suriye seferinin bu son

³⁰ Ali Fuat Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, İstanbul, Vatan Neşriyatı, 1953, s. 14.

³¹ Jodhpore ve Mysore Lancers Hint alaylarının isimleriydi.

çarpmasında Mysore Lancers üç bölük önde dördüncüsü ihtiyatta topçu ve makineli tüfeğe karşı hızla ilerledi. 150 Türkün tuttuğu yerde yaklaşık 50 Türk ölmüş ve 20'si esir alınmıştı. Buna rağmen Türkler umulandan daha fazla güçlü olduğunu göstermiş ve alay ağır ateş yüzünden sırttan geri çekilmişti. Geride iki bölüğü ile bekleyen Yarbay Holden Binbaşı Lambert'e haber almak için göndermişti. Alınan bilgiye göre, Mysores'in yeniden saldıracağı, yeni saldırı sırasında kendilerini örtmeleri için kendilerinden ileri harekete geçmeleri isteniyordu. Bunun üzerine, Holden tepenin yarım mil güneydoğusuna kadar ilerledi. Jodhpores ağır ateş altında kaldı ve Holden yakın mesafeden açılan ateşle öldü ve iki bölüğü de geri çekilmeye başladı. Ardından Yüzbaşı H. P. Hornsby ve Binbaşı P.F. Gell yeniden saldırıya geçmişse de Hornsby ayağından vurulmuştu. Hint bölük komutanı çok sayıda Türk takviyesinin geldiğini görünce geri çekilmişti. Binbaşı Gell Mysore'lerin solunda bir konum almaya karar vermişti. Şimdi, Türklerin 3.000 kişilik bir kuvvet olduğunu anlaşılmış ve karşı saldırı tehdidi göstermeye başlamıştı. Bir süre sonra Türklerin karşı saldırıya geçmeyip beklemeye karar verdikleri anlaşılıyordu. 14. Süvari Tugayı saat 23.00'te ulaşabilecekti ve buradaki iki Hint alayının vaziyeti bu süre içinde tehlikeli sayılırdı. Fakat gece yarısı Türklerin geri çekildiği görüldü³².

³² Falls, *Military Operations*, s. 613-615; Falls, *Armageddon*, s. 147-149. Gullett, Allenby'nin 31 Ekim 1917 tarihli ve 19 Eylül'den bu yana yaşananları anlattığı uzun raporun Haritan ile ilgili kısmını vermiştir. Gullett, s. 778-779. Bu raporda, Türk kuvveti ve Haritan olayı hakkında biraz farklı bir versiyon verilmiştir. Buna göre, 26 Ekim sabahı erkenden zırhlı otomobillerle 15. Süvari Tugayı şehrin batı cihetinden dolaşarak düşmanı Halep-Katma yolu üzerinde takip ederek Haritan'ın güney doğusunda temasa geldi. Türk artçıları 2.500 piyade, 150 kılıç ve 8 toptan ibaretti. Mysore Lancers Alayı ile Jodhpore Alayının iki bölüğü zırhlı otomobillerin ateşi himayesinde olarak düşmanın sol cenahına hücum etti. Mysore Lancers (Mızraklılar) kıtaatı pek kahramane hücum ettiler. Burada bir miktar Türk mızraktan geçirildi ve birçoğu silahlarını yere attılar ve ancak süvari geçtikten sonra silahlarını tekrar yerden topladılar. Bunların zafiyeti pek aşikâr idi. Hücum eden süvari bölükleri zaferlerini ikmal edebilecek derecede kuvvetli olmadıklarından daha büyük bir kuvvetin tecemmuuna kadar geriye alındılar. Bu gece Türk artçıları Halep'in 20 mil (32 km.) batısındaki Deyr-el-Cemel'e çekildi. 5. Süvari Fırkası Halep, Kilis ve Katma'ya giden yolları gözlemeye devam demiryolu ve ulaşım noktası olan Müslimiye'yi işgal etti. Bu Fırka kendisine iltihak etmek üzere Şam'dan hareket eden Avustralya Atlı Tümeninin muvasalatına kadar İskenderun'a doğru ileri harekâtına devam için pek zayıftı. Piri Gordon, *Mısır Kuvve-i Seferiyesinin İleri Harekatı*, çev. Adil, İstanbul, Matbaa-i Askeriye, 1926, s. 68; *General Allenby'nin Raporu: Filistin Hezimetini*; çev. Hikmet, İstanbul, Matbaa-i Orhaniyye, 1335, s. 42-43; Erick von Falkenheim, *General Falkenheim'in Hatıratı*, çev. Bursalı Mehmet Nihat, haz. Faruk Yılmaz, Ankara, Berikan Yayınevi, 2002, s. 99; H. Emin Sezer, "Filistin Hezimetini İle İlgili Bir İngiliz Raporu", *Türk Dünyası Tarih Dergisi*, Sayı 31, Temmuz 1989, s. 58.

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İNGİLİZLER'LE SON ÇARPIŞMASI: HARİTAN OLAYI

Haritan olayı ile ilgili olarak Türk kaynakları içinde tek geniş bilgiyi veren Sedat Doğruer'in *Yıldırımın Akıbeti* adlı eseridir. Sedat'a göre, saat 10.40'ta kuvveti tahmin edilemeyen ve otomobillerle nakledilmiş olması pek muhtemel olan bir kısım İngiliz kuvveti Halep-Katma yolunun 2 tarafından 1. Tümen cephesine saldırdı. Bu harekâta birkaç düşman uçağı da katıldı ama saldırı püskürtüldü. Saat 11.00'de yaklaşık bir alay düşman süvarisi, Kolordu sol kanadının bulunduğu *Helan* köyü tarafından ilerlediği gibi şosenin her iki tarafında mevzi alan 111. ve 109. piyade alaylarımızın cepheleri arasındaki boşluğa da 3 süvari alayı saldırdı. Düşman 1. Tümenin cephesini yarmak istiyordu. Fakat kитаatımızın kahramanca savunması sayesinde ağır kayba uğratılarak püskürtüldü. Alınan bir Hintli esirin ifadesine göre, muharebeye katılan İngiliz kuvvetleri her bir 500 kişilik 2 süvari alayı ile 200 otomobil idi. Düşman ölümleri üzerinde bulunan belgelerden bu kuvvetin 5. Süvari Tümeni olduğu onaylandı³³.

Sanders'e göre de, Mustafa Kemal Paşa, akşama doğru karargâhını şehrin dışında ve istasyonun 2 km. kadar kuzeyinde bulunan bir tepeye aldı ve şehri boşalttı. Ali Fuat Paşa'nın komutası altında bulunan ve Bedeviler tarafından yakından izlenen 1. Tümen ile 11. Tümen şehrin batısından kuzeye çekildiler. İstasyonun bir kısmı çekiliş sırasında havaya uçuruldu. 20. Kolordu adını alan 1. Tümen ve 11. Tümen, 26 Ekim sabahı Halep'in 8 km. kuzeyindeki büyük tepelerde konuşlandılar. Saat 10.45'te düşmanın 4 süvari alayı, zırhlı otomobiller ve piyadelerin de katıldığı bir saldırı yaptı. 1. Tümen bir saat süren çarpışmalardan sonra bu saldırıyı kırdı. 7. Ordu Karargâhı da Katma'ya taşındı³⁴. Yukarıda belirtildiği gibi, bu cümlelerden Mustafa Kemal Paşa'nın Haritan çarpışmasında rolü olmadığı ve ana aktörün Ali Fuat Bey olduğu görünmektedir. Ancak Ali Fuat Cebesoy hatıralarında olaydan bir cümle ile bahsetmiş ve kendisinin bu olaydaki rolü hakkında kesin bir şey belirtmemiştir³⁵.

Mustafa Kemal Paşa'nın hatıralarında da olay çok kısa anlatılmıştır. Buna göre, "*Vaka'lar dilediğim gibi geçti. Ertesi gün sabahleyin benim kuvvetlerimin*

³³ Sedat, s. 269; *Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina-Filistin Cephesi*, II, s. 728-729.

³⁴ Sanders, s. 352.

³⁵ Cebesoy, *Milli Mücadele Hatıraları*, s. 14.

*ricat ettiğini zanneden Arap ve İngilizler sevinçle taarruza başladılar. Tarafımızdan alınmış olan tertibat ile yenildiler ve bozıldular. İşte orada bu zafer neticesi bir hat tesbit ettim ve kuvvetlerime emir verdim ki düşman bu hattın ilerisine geçmeyecektir, nitekim geçmemiştir.*³⁶

İngiliz kayıpları 80 kişi idi. İngilizler mağlubiyetlerinin sebeplerini şu sebeplerle izah etmişlerdir: Şimdiye kadar savaşın her aşamasında yenilen Türklerin bu başarısı bir kişi ama sadece bir kişiye aitti. Türkler cesurca savaşmış ve Mustafa Kemal Paşa'nın kişiliği ve organize gücü sayesinde moral bozukluğundan kurtulmuşlardı. Kuvvetinin çoğu 19 Eylül'den beri kayıplar ve geri çekilme nedeniyle azalmıştı. Ama bir süre dinlenip iâşe ve teçhizat sorununu giderdikten sonra geleneksel savaşçı niteliklerini geri kazanmışlardı. Bu çarpışmada bir makineli tüfeğin başında olan ve daha sonra Ürdün'de Emir Abdullah'ın ordusunda hizmet eden bir Arap subayın bizzat belirttiğine göre, ateş şahsen Mustafa Kemal Paşa'nın yönetimi ve kontrolü altında yapılmıştı. Çarpışma, kara keşfiyle onaylanmaksızın, düşmanın konumu ve sayısı hakkında hava keşif raporlarına güvenmenin tehlikesi konusunda bir uyarı olduğunu göstermiştir³⁷.

26 Ekim'de saat 10.00'da Macandrew bu çarpışmadan yarım saat önce Halep'e girdi. 29 Ekim'de de Şerif'in askerleri Müslimiye istasyonuna ulaştı. Böylece Bağdat ve Suriye demiryollarının birleştiği bu yerin ele geçirilmesiyle İstanbul ile Irak'taki Türk askerlerinin ulaşımı kesilmiş oldu. İstasyon imha edildi ama travaslere dokunulmadı. Macandrew takviye olmadan yeni Türk hattına saldırmadı. Türk birliklerinin İngilizlerin 6 katı olduğunu düşünüyordu. Avustralya Süvari Tümeninin gelmesini beklemekten ve Türklerin hareketlerini gözlemekten başka bir hareket imkânı yoktu. 4 gün sonra da mütareke imzalandığı için bu Tümenin Halep'e ulaşmasına gerek kalmamıştı³⁸.

İngilizlerin yeni Türk hattına saldırıya geçebilmeleri için bazı takviyeler almaları ve bir süre hazırlık yapmaları gerekiyordu. Çünkü 19 Eylül'den bu yana 500 km. yol almışlardı. Mevsimin de ilerlemiş olması yüzünden

³⁶ Atay, *Atatür'ün Bana Anlattıkları*, s. 71. İngiliz resmi yayınında Haritan olayında Arapların rol aldığı konusunda bir bilgi yoktur.

³⁷ Falls, *Military Operations*, s. 615-616; Falls, *Armageddon*, s. 149.

³⁸ Falls, s. 616-618; Gullett, s. 779.

İngilizlerin Anadolu'ya girmek için yapacakları saldırı ancak 1919 ilkbaharında mümkün olabilirdi³⁹. Irak'ta Nisan 1916'da Kut'ta esir edilen ve Mondros Mütarekesi'nde aracılık yapan İngiliz Generali Townsend de şöyle demişti: "Türkler Allenby'e tümüyle 4 ya da 5 ay belki de daha fazla direnebilirlerdi."⁴⁰

19 Eylül'den bu yana Türklerden 75.000 esir –bunların 200'ü subay ve 3.500 er olmak üzere Alman ve Avusturyalıydı- 360 top, 800 makineli tüfek, 210 kamyon, 89 lokomotif ve 489 vagon ele geçirilmişti. 31 Ekim 1918 tarihli Allenby'nin raporunda bundan başka rakam yoktur. İngiliz kayıpları ise, subaylardan 71 ölü, 249 yaralı ve 3 kayıp, erlerden 782 ölü, 4.170 yaralı ve 382 yaralı olmak üzere toplam 5.666 kişi idi. Kasım 1914'ten bu yana toplam İngiliz kayıpları 51.451 kişiydi⁴¹.

Talat Paşa'nın yerine yeni Kabinayı kuran Sadrazam İzzet Paşa, Sanders'e 30 Ekim 1918 tarihli telgrafla –ki Mondros Mütarekesinin imzalandığı gündür- komutayı Mustafa Kemal Paşa'ya bırakarak İstanbul'a dönmesini bildirmişti. Ayrıca Alman subay ve birliklerinin de İstanbul'a gönderilmesi isteniyordu. Sanders 31 Ekim günü Ordular Grubu Komutanlığını Mustafa Kemal Paşa'ya devredip aynı gün öğleden sonra Adana'dan ayrılmıştı⁴².

Sonuç

İngilizler, Haritan olayından evvel, daha önce elde ettikleri başarılarının etkisiyle kendilerine çok güven duydukları ve o yüzden burada da kolay bir başarı kazanacaklarını ummuşlardı. Kısmen haklıydılar. Çünkü Nablus'un güneyinden başlayarak büyük bir alanda Türk birlikleri kuzeye çekilmiş ve bu ortam içinde moralleri bozulmuştu. Ciddi bir direniş beklemiyorlardı ve Türklerin yine direnmeyip çekileceklerini ummuşlardı. En önemli hataları, her

³⁹ Bayur, *Atatürk Hayatı ve Eserleri*, s. 158-159.

⁴⁰ C.V.F. Townshend, *My Campaign in Mesopotamia*, London, Thornton Butterworth Limited, 1920, s. 385.

⁴¹ Falls, *Military Operations*, s. 618; Gardner, s. 278; Türkçeye çevrilen Allenby'nin son raporunda Türk esirlerinin sayısı 57.000 olarak verilmiştir. Muhtemelen ilk iki rakamın yer değişmesinden kaynaklanan bir yanlışlık olmalıdır. *General Allenby'nin: Raporu Filistin Hizmeti*; s. 44; Falkenhein, s. 100; Sezer, s. 58.

⁴² Sanders, s. 353-354.

zaman yaptıkları gibi kuvvet ve silah üstünlüğünü sağlamadan Türklere saldırmaya çalışmalarıydı. İkincisi, Türklerin savunduğu kayalık tepenin süvari saldırısına karşı elverişli olmamasıydı. Üçüncüsü, Haritan'da Türk birliklerinin başında Mustafa Kemal Paşa'nın bulunmasıydı. Kendisinin azim ve kararlılığı bu zaferin kazanılmasında ve İngilizlerin daha fazla ileriye gitmesine engel olmuştu. Bu aşamadan sonra İngilizler yeniden saldırıya geçmek için bir süre hazırlık yapmak zorundaydılar. İngiliz resmî yayınının bu olay hakkında verdiği bilgiler tek taraflı olduğu düşünülse bile, Mustafa Kemal Paşa'nın ve emrindeki askerlerin hakkını da teslim ettikleri açıkça görülmektedir.

Abstract

ACCORDING TO THE BRITISH OFFICIAL HISTORY MUSTAFA KEMAL PASHA'S THE LAST ACTION WITH THE BRITISH IN THE FIRST WORLD WAR: THE AFFAIR OF HARITAN (26 OCTOBER 1918)

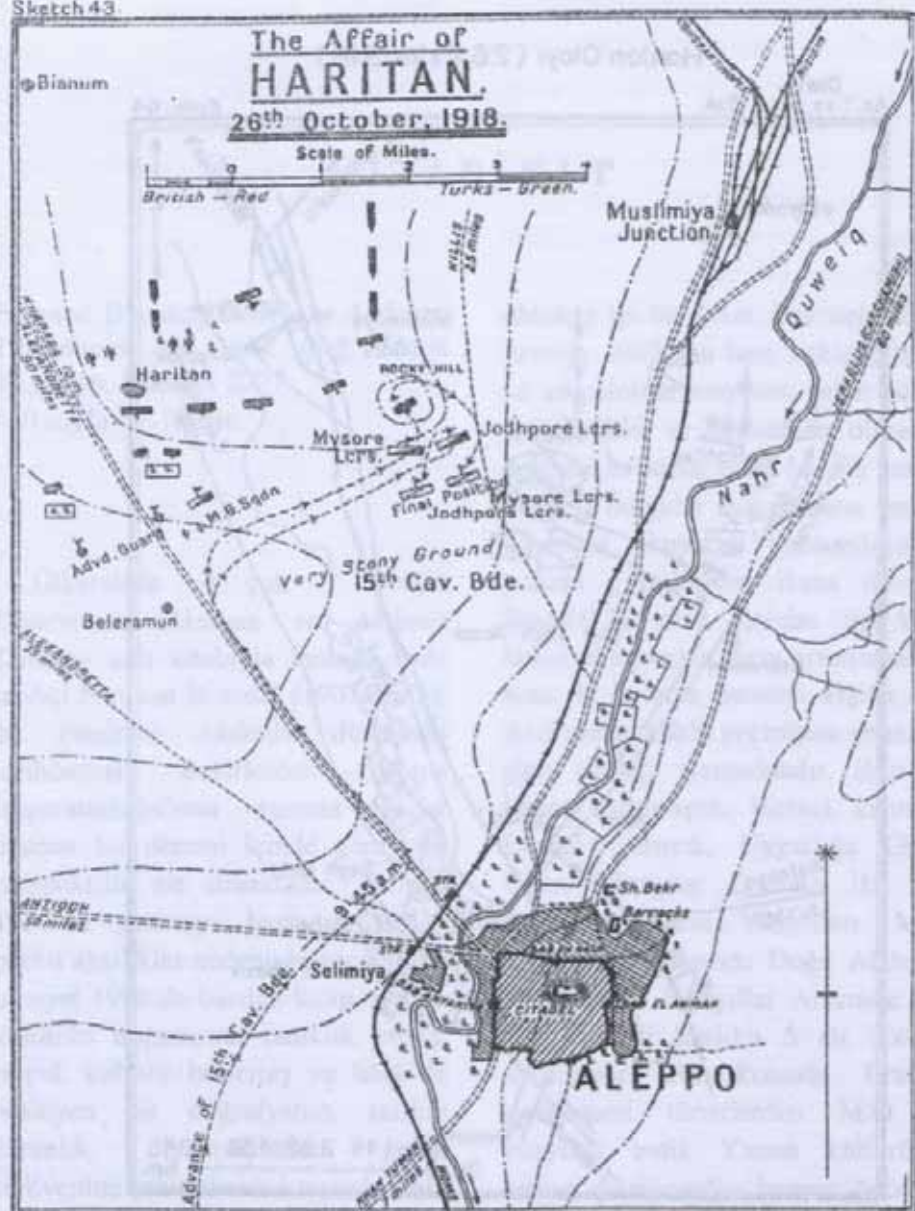
Mustafa Kemal Pasha took the command of the Turkish 7th Army by September 1917 in Syria in the First World War. But He saw the difficulties with working Falkenhein who was the commander of Yıldırım Army Group and resigned from the command of 7th Army. After 11 months he was appointed the same Army again. But the great British attack was began 1 month later. The Turks could not resist this attack. The 7th Army was withdrawn up to Aleppo with the other Turkish armies. The Turks could not stand here because of both the British advance and Arap pressure and they had to withdraw to northwards. They took a defensive position at Haritan because here was a suitable defensive point against the British advance. Mustafa Kemal Pasha successfully repulsed a British mounted brigade attack. In this essay, a comparative view have been given about the affair of Haritan both Turkish and British sources.

Keywords: Mustafa Kemal Pasha, Yıldırım, 7th Army, Haritan, the British

MUSTAFA KEMAL PAŞA'NIN İNGİLİZLER'LE SON ÇARPIŞMASI: HARİTAN OLAYI

C. Falls, Military Operations; Egypt & Palestine, Vol. II

Sketch 43

T.C. Genelkurmay Başkanlığı, Birinci Dünya Harbinde Türk Harbi Sina Filistin Cephesi, C.II

Haritan Olayı (26 Ekim 1918)

Gnkr.
As.T.ve Sfr.E.Bşk.

Kroki: 64

